

Sananvapaus, sosiaalinen media ja kansalaisaktivismi Venäjällä

Markku Lonkila

Venäjän ”puolivapaa sana”¹

Putinin ja Medvedevin kausilla Venäjän demokratiakehitys on ollut huolestuttavaa: lait kansalaisjärjestöjen rekisteröinnistä ja ääri liikkeiden vastaisesta toiminnasta ovat antaneet hallinnolle uusia välineitä kansalaisyhteiskunnan tarkkailuun ja säätelyyn. Duumassa dominoi valta puole Yhtenäinen Venäjä, korruptio kukoistaa, hajanaisen opposition mielenosoituksia häiritään tai hajotetaan väkivalloin, eivätkä ajoittaiset kansalaisprotestien purkaukset ole johtaneet pitkäjänteiseen ja yhtenäiseen vastarintaan.

Venäjän tilannetta voidaan kuvata Eurooppalaisen yliopiston professori Vladimir Gelmanin (2010) sanoin ”puolivapaan sanan” tai ”puolisanan vapauden” (*polusvoboda slova*) käsitteellä. Tämä merkitsee ensinnäkin sitä, että tietyt teemat on suljettu tiedotusvälineiden käsittelyn ulkopuolelle. Näitä teemoja ovat Gelmanin mukaan esimerkiksi Moskovan pormestarin korruptioepäily² sekä Vladimir Putinin yksityiselämä. Toiseksi puolisanan vapaus tarkoittaa, että poliittisen hallinnan kannalta tärkein media eli kansalliset tv-kanavat ovat valtion suorassa tai

epäsuorassa kontrollissa.

Kolmanneksi puolisanan vapaus ilmenee sekä kriittisiin medioihin että journalisteihin aika ajoin kohdistettuna valikoivina rangaistuksina, joiden tarkoituksena on toimia varoituksena muille. Esimerkiksi Georgian sodan aikaan Putin kutsui joukon Venäjän eturivin journalisteja Sotšin huvilalleen, jossa hän nöyryytti yhtä Venäjän tunnetuimmista journalisteista, Eho Moskvyy -radioaseman päätoimittaja Aleksei Venediktovia, radioaseman epäsanmaallisesta toimituspolitiikasta. Putin salli aseman jatkaa toimintaansa, mutta totesi, että Venediktovia pidettäisiin henkilökohtaisesti vastuussa kanavan tulevaisuuden uutisoinnista. Tapaamisesta kirjoittaneen Maria Lipmanin (2009) mukaan on hälyttävää, että paikalla olleet muut venäläiset journalistit eivät kertoneet julkisesti näistä uhkauksista.

Neljänneksi puolisanan vapaus viittaa siihen, että yhteiskunnallisista kysymyksistä valitaan joukkotiedotusvälineissä käsiteltäviksi vain sellaiset, joista on hyötyä valtaeliitille.

Puolisanan vapauden ansa piilee siinä, että se luo illusion todellisesta sananvapaudesta ja saattaa näin toimia vastarinnan mobilisoinnin esteenä. Tiedotusvälineiden toimituksissa valikoivan rangaistuksen jatkuva uhka johtaa itsensensuuriin, jolloin mediat keskittyvät uti-

soinnin sijaan huolehtimaan oman toimintansa ja olemassaolonsa jatkuvuudesta. (Gelman 2010)

Olisi kuitenkin väärin luonnehtia Venäjän tiedotusvälineitä täysin sensuroiduksi, sillä Venäjän mediamaisema sisältää Eho Moskvyn ohella muita paikallisia ”vapauden taskuja”, kuten esimerkiksi Novaja Gazeta -lehden sekä kriittisiä uutisportaaleja ja nettisivustoja. Poliittisen hallinnan kannalta tärkein media eli valtakunnalliset tv-kanavat ovat kuitenkin hallinnon suorassa tai epäsuorassa kontrollissa. Tämän vuoksi epätoivotut henkilöt ja mielipiteet eivät pääse niissä esille, niissä ei pääsääntöisesti julkaista hallitsevalle eliitille kriittisiä puheenvuoroja ja niitä käytetään lähinnä valtaeliitin propagandakanavina. Peter Bakerin ja Susan Glasserin (2005, siteerattu teoksessa Etling et al. 2010, 8) mukaan tv-kanavien kontrolli toteutetaan käytännössä Kremlin virkailijoiden ja tärkeimpien televisiokanavien tuottajien välisinä viikoittaisina tapaamisina.

Gelmanin kritiikki Venäjän päätelevisiokanavien vääristynyttä uutisointia kohtaan saa tukea venäläisten toimittajien Center for Journalism in Extreme Situations -järjestön vuonna 2006 tekemästä tutkimuksesta. Sen mukaan useimpien tutkimuksessa seurattujen televisiokanavien harjoittama puolueellinen uutisointi ei ole tarjonnut oppositiolle mahdollisuuksia haastaa vallanpitäjiä. Erityisen puolueellisia valtionhallinnon, hallituksen ja eritoten presidentin eduksi olivat valtakunnallisten Rossijan ja Ykköskanavan lähetykset (Russian political scene in the media, 2nd report 2006).

Myös Maria Lipmanin (2009) madonluvut Venäjän median tilasta tukevat Gelmanin johdopäätöksiä. Lipmanin mukaan media ei toimi vallan vahtikoirana kansalaisten puolesta, vaan päätelevisiokanavia käytetään valtion propagandavälineinä. Kriittiset mediat on marginalisoitu ja niiden tehtävänä on lähinnä toimia varaventiilinä hallitsevaan eliittiin kyllästyneelle osalle venäläisistä sekä näyteikkunana Venäjän sananvapauden tilasta huolestuneille länsimaille.

Venäjän television propagandistisesta luonteesta puhui julkisesti myös Leonid Parfenov,

jolle marraskuussa 2010 myönnettiin vuonna 1995 murhatun tv-journalisti Vladimir Listevin nimeä kantava palkinto televisioidussa gaalassa. Kiitospuheessaan selvästi hermostunut Parfenov sotki tilaisuuden etiketin kertomalla mm. vierailustaan vakavasti pahoinpidellyn *Kommersant* -lehden toimittaja Oleg Kašinin luona sairaalassa ja arvostelemalla Venäjän televisiota toimimisesta kriittisen uutisoinnin sijaan hallinnon äänitorvena. Parfenovin mukaan monet nykyisistä Venäjän televisiojournalismin käytännöistä ovat tuttuja jo neuvostoajalta, eikä tv-toimittajaa Venäjällä voi pitää journalistina vaan hallituksen virkailijana, jolle tärkeintä on tottelevaisuus ylempiä kohtaan.

Sosiaalinen media puolivapaan sanan maassa

Puolivapaan sanan oloissa Internetin ja sosiaalisen median merkitys kasvaa, ja niiden eri sovelluksia käytetään sekä kriittisen keskustelun foorumeina että kansalaistoiminnan mobilisoimiseen.³ Tätä tukevat sekä Internetin ja kännyköiden käytön nopea kasvu Venäjällä 2000-luvulla että verkko- ja mobiiliteknologian sulautuminen toisiinsa: opposition mielenosoituksia voidaan organisoida nopeasti ja niiden hajottamisesta raportoivat tekstit, kännykkäkuvat ja -videot voidaan julkistaa lähes reaaliajassa.

Internetin merkitystä venäläiselle kansalaisaktivismille korostaa maan valtava koko sekä verkko- ja mobiiliteknologian käytön räjähdysmäinen kasvu 2000-luvulla. Eräiden tietojen mukaan Internetin päivittäisten käyttäjien määrä kasvoi 2003–2010 kolmesta 25 prosenttiin, eli yli 29 miljoonaan ihmiseen.⁴ Voimakkaasta kasvusta huolimatta Venäjä on silti yhä Internetin käytössä jäljessä länsieurooppalaisesta tasosta.

Internet ei kuitenkaan ole homogeeninen globaali sfääri, jossa kaikki kommunikoiivat toistensa kanssa maantieteellisistä ja muista eroista huolimatta, sillä Venäjällä Internetin käyttäjät ovat pääasiassa urbaania, nuorta, koulutettua väkeä, ja erityisesti Moskovon ja Pietarin käyttötilastot ovat selvästi maan keskiarvoja

korkeampia.

Tämän “digitaalisen kuilun” ohella myös kielelliset rajat eristävät tehokkaasti eri maiden käyttäjiä toisistaan. Vaikka suuri määrä ulkomailla asuvia venäläisiä emigrantteja pitää yhteyttä kotimaahansa juuri Internetin välityksellä ja voi näin toimia siltana emämaan ja muiden kulttuurien välillä, keskivertokäyttäjä Venäjällä lukee todennäköisesti vain venäjänkielisiä lähteitä. Gornyn (2009) sanoin venäläisillä netin käyttäjillä onkin taipumus kommunikoida toisten venäläisten kanssa venäjäksi Venäjään liittyvistä asioista. Tätä hypoteesia venäjänkielisen Internetin suhteellisesta sisäänlämpiävyydestä tukee myös oma tutkimukseni antimilitaristisesta aktivismista venäjänkielisessä Internetissä, jonka linkit ulkomaisiin keskusteluihin ja toimijoihin olivat vähäisiä (Lonkila 2008).⁵

Živoi Žurnalin erityisrooli Venäjällä

Yksi Venäjän demokratiakehityksen kannalta merkittävä Internetin erityispiirre on LiveJournal -bloggausjärjestelmän rooli sekä venäläisessä julkisuudessa, urbaanissa kulttuurissa että kansalaisaktivismissa. LiveJournal oli yksi ensimmäisistä bloggaus- ja verkostopalveluista, joka perustettiin 1990-luvun lopulla lähinnä yhdysvaltalaisen nuorten nettipäiväkirjojen julkaisualustaksi. Se sai kuitenkin 2000-luvun alussa odottamatta valtavan suosion venäläisen urbaanin intelligentsijan keskuudessa, joka omi LiveJournalin oman kirjallisen, taiteellisen ja poliittisen itseilmaisun välineeksi. LiveJournalin venäjänkielistä nimeä Živoi Žurnal pidettiin Venäjällä pitkään bloggin synonyymina, kuten aikoinaan hetekaa sāngyn synonyymina Suomessa. Venäläiset ovat yhä maailmanlaajuisesti LiveJournalin toiseksi suurin käyttäjäkansallisuus, ja Živoi Žurnalista on tullut merkittävä osa venäläistä blogosfääriä, urbaania kulttuuria ja kansalaisaktivismia.

Kansalaistoiminnan kannalta merkittäviä ovat Živoi Žurnalin sisältämät verkostoitumisominaisuudet: käyttäjä voi linkittää oman bloginsa toisen käyttäjän blogiin tai lukemattomiin

temaattisiin ryhmiin, joiden aiheet vaihtelevat politiikasta autoihin, urheiluun, musiikkiin jne. Kansalaisaktivisteille Živoi Žurnal onkin sekä tärkeä keskusteluareena että työkalu: sitä on käytetty monien Venäjän opposition ja protestiliikkeiden tapahtumien kuten Erimielisten marssien ja Strategia 31 -mielienosoitusten organisoimiseen. Etlingin et al. (2010) mukaan Venäjän blogosfääriin “keskusteluydin” koostuu politiikkaa ja julkisia asioita käsittelevistä blogeista, joista suurin osa on julkaistu Živoi Žurnalissa.

Vaikka Kremlia lähellä oleva liikemies Alexander Mamut osti LiveJournalin 2007, siinä ei toistaiseksi ole havaittu eksplisiittisiä sensurointityrityksiä, vaikka yksittäisiä bloggereita vastaan onkin nostettu oikeusjuttuja. Joidenkin arvioiden mukaan Živoi Žurnal on Venäjän eliitille tärkeä kansalaisyhteiskunnan tilasta ja toisinajattelevien mielipiteistä kertova informaatiolähde.

Venäjän Facebook: Vkontakte

Živoi Žurnalin roolia kansalaisaktivismissa on noussut täydentämään ja haastamaan uusi sosiaalinen media, mm. suosittu venäläinen sosiaalinen verkostopalvelu Vkontakte (Yhteydessä), jonka toiminnot ja ulkoasu on lähes sellaisenaan kopioitu Facebookista, sekä Odnoklassniki (luokkatoverit), jonka idea on puolestaan lainattu classmates.com -sivustolta.

Vkontakten ja Odnoklassnikin taustalla on klassinen Pietari – Moskova kilpailuasetelma: Vkontakten perustivat vuonna 2006 pietarilaiset Durovin veljekset, kun taas Odnoklassnikin perusti moskovalainen Albert Popkov. Tätä kirjoitettaessa näyttää siltä, että Vkontakte on näistä kahdesta selvä johtaja: TNS Web indexin mukaan vuonna 2009 12–54 vuotiaista venäläisistä 22,6 prosenttia käytti Vkontaktea arkipäivisin, kun vastaava luku Odnoklassnikin kohdalla oli 10,9 prosenttia (TNS Web Index 2009).⁶ Keskitynkin jäljempänä tarkastelemaan Vkontaktea ja erityisesti sen roolia kansalaisaktivismissa.

Myös Facebookin käyttäjämäärät Venäjällä ovat kasvaneet voimakkaasti parin viime vuoden

aikana, mutta ovat kasvusta huolimatta vain pieni osa Vkontaktien luvuista.⁷ Venäjä onkin maailmanlaajuisesti Kiinan, Japanin, Brasilian ja Etelä-Korean ohella yksi harvoista maista, joissa Facebook ei ole johtava sosiaalinen verkostopalvelu. Facebookista poiketen V Kontakte toimii myös tärkeänä musiikin ja elokuvien laittoman lataamisen foorumina, mikä antaa sille merkittävän kilpailuedun esikuvansa nähden.⁸

Kansalaisaktivismiin kannalta mielenkiintoista on se, että V Kontakte on esikuvansa tavoin rakennettu käyttäen mallina yksilön omaa henkilökohtaista verkostoa. Tämän “egosentrisen sosiaalisuuden” mallin keskeinen rakenneperiaate on sosiaalisista instituutioista puhdistettu yksilö ja hänen henkilökohtainen verkostonsa, kun taas Odnoklassniki rakentuu olemassa olevan instituution eli yhteisen koululuokan pohjalle. V Kontaktein egosentrisen malli istuu erityisen hyvin Venäjälle, jossa luottamus useimpiin sosiaalisiin instituutioihin, mukaan lukien kansalaisjärjestöt ja muut kansalaisyhteiskunnan toimijat on alhainen. Oman henkilökohtaisen verkoston suhteisiin Venäjällä puolestaan luotetaan, ja niihin turvaudutaan monien sellaisten ongelmien ratkaisemisessa, jotka Suomessa hoidettaisiin virastojen, järjestöjen tai muiden instituutioiden kautta.

Henkilökohtaiseen verkostoon pohjaavan mallin ohella V Kontaktessa on kuitenkin – samoin kuin Živoi Žurnalissa ja Facebookissa – myös lukemattomia harrastus-, toiminta- ja protestiryhmiä, joihin järjestelmän käyttäjät voivat liittyä ja kehottaa ystäviään ja tuttaviaan liittymään. Konkreettisesti tällaisia siltoja rakentuu silloin, kun yksi käyttäjä kuuluu kahteen tai useampaan aktivistiryhmään tai kun ryhmän A aktivisti kirjoittaa ryhmän B sivulle pyytäen B:n jäseniä osallistumaan A:n järjestämään mielenosoitukseen. Myös ryhmien perustajat voivat laittaa ryhmän V Kontakte -sivulle linkin “ystävällismielisiin” ryhmiin.

Esimerkiksi Pietarissa on syntynyt viime aikoina lukuisia toisiinsa linkitettyjä V Kontakte -toimintaryhmiä, jotka kamppailevat kaupungin historiallisten rakennusten, muistomerkkien,

puistojen ja asuinalueiden suojelemiseksi hallinnon ja grynderien rakennushankkeilta. Vaikka nämä ryhmät useimmiten taistelevat yksittäisten paikallisten asioiden puolesta, onnistunut vastarinta ja samanmielisten löytyminen V Kontaktein piiristä yhdistää ja voimaannuttaa asukkaita. Lisäksi se auttaa näkemään yksittäisten ongelmien takana piileviä yleisempiä epäoikeudenmukaisuuden mekanismeja sekä kutoo kansalaisyhteiskunnan ja demokratian kannalta tärkeitä ruohonjuuritason verkostoja. Toisiinsa linkitettyjen protestiryhmien sivuilta toiselle surffaavalle käyttäjälle alkaa vähitellen hahmottua kuva V Kontaktein välityksellä syntyvästä vastarinnan saarekkeiden verkostosta.

Verrattaessa V Kontaktea Živoi Žurnaliin yksi merkittävä ero liittyy juuri egosentrisen mallin luonteeseen. Blogin perustaminen Živoi Žurnaliin tarkoittaa yleensä, että sen perustajalla on halu kertoa mielipiteitään ja ajatuksiaan anonyymille, suurelle yleisölle, kun taas V Kontaktein rekisteröitymisen taustalla on pikemminkin ajatus pitää yhteyttä sellaisiin ihmisiin, joiden kanssa käyttäjä on ollut muutoinkin tekemisissä. Mielipiteen ilmaisua V Kontaktessa voidaan kärjistäen havainnollistaa vertaamalla sitä puheenvuoroon isossa salissa, joka on täynnä omia tuttavien ja ystäviään, kun taas Živoi Žurnalin blogissa esitetty puheenvuoro vertautuu radio- tai tv-ohjelmaan, jonne kuka tahansa kuulija voi soittaa ja lähettää kysymyksiä.

Uudet sosiaaliset mediat: YouTube ja Twitter

Television hampaattomuuden vuoksi YouTube -videopalvelusta on tullut nopea, helppokäyttöinen ja tunteita herättävä kanava kriittisen informaation levittämiseen. Useat maanlaajuiset hallinnon väärinkäytökset ja skandaalit ovat levinneet YouTube -videoiden ansiosta ja vuotaneet Internetin ja sosiaalisen median kautta myös traditionaaliseen mediaan. Yksi esimerkki tunnetuimmista YouTube -videoista on venäläisen räp-artisti NoiceMC:n videolla esittämä kappale Mercedes S-666. Nimi viittaa

auto-onnettomuuteen, jossa Lukoilin johtaja Anatoli Barkovin Mercedes Bentz törmäsi toiseen autoon tappaen kaksi ihmistä. Poliisi vieritti syyn toisen auton kuljettajalle, mutta asiasta blogosfäärissä syntynyt häly pakotti asian uudelleen tutkimiseen. Syyskuussa 2010 Barkov todettiin syyttömäksi. (Etling et. al 2010).

Toinen tunnettu YouTube -video on milii-simajuri Dymovskin tilitys, jota Florian Töpfl (2010) on kuvannut yksityiskohtaisesti Venäjän vallanpitäjien skandaalinhallintaa (scandal management) koskevassa tekstissään. "Rehellinen poliisi" -liikanimen saanut Aleksei Dymovski julkaisi 5.10.2009 noin kuuden minuutin mittaisen videon YouTubessa, jossa hän kertoo oman kotikaupunkinsa poliisin korruptiosta ja väärinkäytöksistä, kuten syyttömien ihmisten pidättämisestä olemattomien rikosten vuoksi ja vetoaa suoraan Putiniin.

Videon leviäminen sosiaalisessa mediassa alkoi jo seuraavana päivänä sotaveteraanien LiveJournal -yhteisössä, josta keskustelu levisi muille nettisivustoille sekä kriittiseen oppositio- ja valtavirtamediaan.⁹ Viralliset valtion kontrollissa olevat päätelevisiokanavat kuitenkin vaikenivat skandaalista. Dymovski ei suostunut yhteistyöhön skandaalinhallintaa yrittäneiden tahojen kanssa ja kieltäytyi ehdotetuista tapaamisista sekä sisäministerin että itsensä Putinin kanssa kertoen, että tapaaminen Putinin kanssa olisi loukkaus hänen kunniaansa kohtaan.

Verrattuna toiseen Töpflin analysoimaan YouTube -skandaaliin, jossa poliisi käytti venäläisiä autoilijoita "elävänä kilpenä" määräämällä nämä tukkimaan pakoväylän rikollisilta omilla autoillaan, Dymovskin tapauksen skandaalinhallinta ei ollut yhtä onnistunutta. Virallisen median ja erityisesti television vaikeneminen asiasta aiheutti kuitenkin sen, että myöhempien mielipidekyselyiden mukaan 84 prosenttia venäläisistä ei ollut kuullut Dymovskin tapauksesta. Toisesta näkökulmasta voidaan kuitenkin ajatella että 16 prosenttia oli tietoinen tapahtuneesta, ja Internet-liittymien, mobiiliteknologian ja sosiaalisen median kasvun myötä tämä luku olisi todennäköisesti tänä päivänä huomattavasti suurempi.

YouTuben ohella myös mikrobloggauspalvelu Twitterin suosio on kasvussa Venäjällä. Twitterin Venäjän valloitusta avusti suuresti Dmitri Medvedev, joka avasi oman Twitter-tilin kesälä 2010. Medvedevin avaus kasvatti nopeasti Twitterin suosiota, ja presidentin vanavedessä esimerkkiä seurasivat useat valtion virkamiehet ja Venäjän syyttäjänvirasto. Mikrobloggaus on nopea tapa välittää uutisia, ja sen kautta levitettiin mm. tietoa Domodedovin lentokentän terrori-iskuista tammikuussa 2011 (Sidorenko 2011).

Voiko sosiaalinen media haastaa Venäjän nykyhallinnon?

Internetin ja sosiaalisen median rooli Pohjois-Afrikan, erityisesti Egyptin kansannousuissa houkuttaa kysymään, voisiko Venäjän sosiaalinen media toimia nykyhallintoa vastustavan laajemman protestin välineenä. Perinpohjainen vastaus tähän kysymykseen vaatisi tarkempaa historiallisen, yhteiskunnallisen ja poliittisen kontekstin vertailevaa analyysia, joten esitän asiasta vain alustavia huomioita.

Valtaosa Internetin ja sosiaalisen median käytöstä niin Venäjällä kuin muuallakin on seurustelua ja yhteydenpitoa oman kaveripiiriin kanssa: keskivertokäyttäjä ei siis etsi Vkontaktista kriittistä informaatiota hallituksen toimista tai pyri mobilisoimaan yhteiskunnallista protestia. Radikaaleimmat aktivistiryhmät puolestaan karttavat tempauksiensa valmistelussa julkisia foorumeita peläten Internettiä tarkkailevien turvallisuusviranomaisten väliintuloa.¹⁰

Kreml ja sen mediaekspertit ovat myös hyvin tietoisia verkon potentiaalisesta voimasta. Systemaattista tutkimusta hallituksen "proaktiivisesta" (Alexander 2004) toiminnasta tai turvallisuuspalvelun suorittamasta Internet-seurannasta on vaikea tehdä, mikä luo kasvualustaa huhuille nettivakoojista, pro Kreml -hakkereista sekä keskustelupalstoja koluavista häiriköistä. Tiedetään kuitenkin, että jokaisen Internet-palvelun tarjoajan on taattava FSB:lle pääsy omien palvelimiensa tietokantoihin.¹¹ Tarvittaessa valtiolla

on myös mahdollisuus turvautua eksplisiittiseen sensuuriin, mutta tällainen toimenpide voisi toimia vastoin tarkoitustaan ja herättää voimakkaan vastareaktion.

Sosiaalisen median avulla mobilisoitu, valtakunnan laajuinen protesti vaikuttaa Venäjällä lähiaikoina epätodennäköiseltä myös siksi, että Venäjän nykyhallinto nauttii yhä merkittävää kannatusta. Tilanne voi kuitenkin muuttua koko kansakuntaa koskettavien poikkeuksel-

listen tapahtumien ja mullistusten yhteydessä: esim. Tšernobylin ydinvoimalaonnettomuus oli aikoinaan tärkeä katalysaattori Gorbatšovin avoimuuspolitiikan takana. Tällaisten suurten mullistusten yhteydessä paikallisten protestien väliset virtuaaliset sillat voidaan sosiaalisen median (Vkontakte, Živoi Žurnal, YouTube, Twitter...) ja mobiiliteknologian avulla nopeasti aktivoida kanavoimaan yleistä tyytymättömyyttä. Tulokset saattavat olla ennalta arvaamattomia.

Viitteet

- 1 Tämän tekstin aiempaa versiota ovat kommentoineet Risto Alapuro, Veikko Eranti, Tomi Huttunen, Eeva Luhtakallio, Laura Lyytikäinen, Jukka Pietiläinen, Larisa Shpakovskaja, Philip Torchinski, Anna Zaitseva, Tuomas Ylä-Anttila sekä Idäntutkimus -lehden kaksi arvioijaa, joille kaikille lämpimät kiitokset.
- 2 Näitä korruptioepäilyjä voidaan kuitenkin käsitellä julkisuudessa silloin kun se on valtaeliitille edullista. Tästä räikeimpiä esimerkkejä oli Juri Lužkovin erottamista edeltänyt neuvostotyylisen lokasankokampanja televisiossa.
- 3 Käsitteenä sosiaalinen media pakenee eksaktia määrittelyä. Sille tunnusomaista ovat kuitenkin dialogisuus ja kaksisuuntainen monelta monelle -viestintä, käyttäjien osallistuminen sisällöntuotantoon sekä Internetin ja mobiiliteknologian rooli.
- 4 **Internet v Rossii. Metodika i osnovnyje rezultaty issledovanija.** Projekt Mir Interneta. http://bd.fom.ru/pdf/int_vesna10.pdf, (12.5.2011).
- 5 Venäjänkielisen Internetin syntyhistoria ja erityisluonne heijastuvat myös sen kutsumanimessä Runet – on vaikea kuvitella vaikkapa suomalaisten kutsuvan suomenkielistä Internettiä lempinimellä Finnet.
- 6 Suurten taloudellisten intressien vuoksi käyttäjätutkimuksiin on syytä suhtautua varauksin.
- 7 Facebookin käyttäjätilastoista Venäjällä, ks. <http://www.socialbakers.com/facebook-statistics/russia>.
- 8 On kuitenkin todennäköistä että Vkontakten ja Facebookin käyttö on suurelta osin päällekkäistä: kielitaitoiset ja ulkomailla matkustelleet tai oleskelleet venäläiset voivat käyttää Vkontakten ohella Facebookia myös pitääkseen yhteyttä ulkomaalaisiin, venäjänkieltä osaamattomiin kollegoihinsa ja tuttaviiinsa.
- 9 Töpfl jakaa venäläiset joukkotiedotusvälineen valtion kontrolloimaan viralliseen mediaan (mm. keskeiset valtakunnalliset tv-kanavat), valtavirtamediaan (esim. *Komsomolskaja Pravda*, *Izvestija*, *Trud*, *Kommersant*), liberaalin opposition mediaan (esim. *Novaja Gazeta*, gazeta.ru, *Eho Moskvy*, *The New Times*), sekä sosiaaliseen mediaan (foorumit, blogit, mikrobilogit, verkostopalvelut).
- 10 On myös muistettava että nettiä hyödyntävät demokraattisten liikkeiden lisäksi myös rasistiset ja fasisistiset ryhmät.
- 11 Ks. <http://en.wikipedia.org/wiki/SORM#SORM-2>, Etling *et al* (2010, 16).

Lähteet

Alexander, Marcus (2004), The Internet and Democratization: The Development of Russian Internet Policy. – *Demokratizatsiya: The Journal of Post-Soviet Democratization* 12(4), 607-627.

Baker, Peter & Glasser, Susan (2005), *Kremlin Rising: Vladimir Putin's Russia and the End of Revolution*. New York: Scribner.

Etling, Bruce, Alexanyan, Karina, Kelly John, Faris,

- Robert, Palfrey, John & Gasser Urs (2010), Public Discourse in the Russian Blogosphere: Mapping RuNet Politics and Mobilization. – *Berkman Center Research Publication* No. 2010-11. The Berkman Center for Internet and Society at Harvard University.
- Gelman, Vladimir (2010), Lovuška polusvobody. – *slon.ru*. <http://slon.ru/blogs/gelman/post/310531/>, (12.5.2011).
- Gorny, Eugene (2009), Understanding the Real Impact of Russian Blogs. – *Russian Analytical Digest* (69), 8-11.
- Lipman, Maria (2009), Media manipulation and political control in Russia. – Carnegie Endowment for International Peace. <http://www.carnegieendowment.org/publications/index.cfm?fa=view&id=37199>, (12.5.2011).
- Lonkila, Markku (2008), The Internet and Antimilitary Activism in Russia. – *Europe-Asia Studies*, 60(7), 1125-1149.
- Russian political scene in the media, 2nd report (2006), Center for Journalism in Extreme Situations. http://www.memo98.sk/data/_media/russia_first_report_eng.pdf, (12.5.2011).
- Sidorenko, Alexei (2011), Russia: First Twitter Reports of Domodedovo Suicide Bombing. – *Global Voices*, <http://bx.businessweek.com/twitter/view?url=http%3A%2F%2Fglobalvoiceonline.org%2F2011%2F01%2F24%2Frussia-first-twitter-reports-of-domodedovo-suicide-bombing%2F>, (12.5.2011).
- TNS Web Index: Auditorija Internet -proektov (2009). Resultaty issledovanija, Dekabr 2009 g. http://www.tns-global.ru/rus/press/news/_news_article.wbp?article-id=FC3E2022-AC07-4110-8286-53FACD6F73C1, (12.5.2011).
- Töpfl, Florian (2010) Managing Public Outrage: Power, Scandal, and New Media in Contemporary Russia. – Esitelmä konferenssissa *Internet, Politics, Policy 2010: An Impact Assessment*, 16–17.9, Oxford, UK. Ladattavissa osoitteesta: <http://microsites.oii.ox.ac.uk/ipp2010/programme/79>, (12.5.2011).